

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Trefniadau Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau

Polisi a gweithdrefnau

Tudalen wybodaeth

Blwch gwybodaeth

Am fwy o gyngor cysylltwch â: Fiona ArnisonAEM

Dyddiad cyhoeddi: Medi 2021

Dyddiad adolygu arfaethedig: 1/9/24

Rheoli fersiwn

Dogfen fersiwn	Awdur	Dyddiad cyhoeddi	Newidiadau a wnaed
1.0	Dai Williams	Ionawr 2013	Amlinellu rheolaeth o berfformiad AYG, ac effaith ansawdd ar dendro.
2.0	Dai Williams	Ionawr 2016	Edrych ar raddau C a llenwi FfGAau Ailfformatio'r logo ac ati
3.0	Barry Norris	Ionawr 2017	Newid i'r trefniadau SA ar gyfer lleoliadau meithrin nas cynhelir
4.0	Barry Norris	Medi 2017	Diwygiwyd i gyfrif am y trefniadau arolygu newydd o 1 Medi 2017
5.0	Fiona Arnison	Ionawr 2018	Gwahanu rolau Swyddog Arweiniol SA a Swyddog Arweiniol Polisi Arolygu Ychwanegu SA gwasanaethau cyfieithu
6.0	Fiona Arnison	Ebrill 2019	Eglurhad i atodiad 2, tabl effaith hyfforddiant ar gyfer cam 3
7.0	Fiona Arnison	Medi 2021	Adlewyrchu dileu barnau crynodol o'r broses arolygu ac israddau o ffurflenni SAAr/SAAAd

Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynghylch y polisi hwn at:

Estyn
Llys Angor
Heol Keen
Caerdydd
CF24 5JW

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan:

www.estyn.llyw.cymru

Cyfieithwyd y ddogfen hon gan Trosol (Saesneg i Gymraeg).

Asesiad Effaith Cydraddoldeb

Cynhaliwyd asesiad rhesymwaith busnes ac mae'r polisi hwn yn cyfrannu at amcanion strategol ac egwyddorion cyflawni Estyn.

Yn unol ag Asesiad Effaith Cydraddoldeb Estyn, cynhaliwyd asesiad effaith sgrinio cychwynnol ac ni ystyrir bod y polisi hwn yn cael effaith andwyol ar sail y naw nodwedd warchoddedig a amlinellir yn Neddf Cydraddoldeb 2010.

© Hawlfraint y Goron 2021: Gellir aildefnyddio'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn (heblaw logos yr adrannau) yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei aildefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl y ddogfen/cyhoeddiad penodol.

Trefniadau Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau

Y ddogfen hon yw polisi a gweithdrefnau Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau.

Hefyd, mae'r ddogfen hon yn cyflwyno'r gweithdrefnau y bydd Estyn yn eu dilyn wrth ddelio ag unrhyw berfformiad gan Arolygwyr Cofrestredig, Arolygwyr Ychwanegol, Arolygwyr Lleyg neu Arolygwyr Cymheiriaid yn ystod arolygiadau nad yw'n bodloni ein gofynion.

Ers Medi 2012, mae'r holl arolygiadau ysgol **dan arweiniad Estyn**, ac mae ansawdd holl adroddiadau arolygiadau ysgol yn cael ei sicrhau gan Estyn cyn eu cyhoeddi. Ers Medi 2016, daeth pob arolygiad yn y sector meithrin nas cynhelir dan arweiniad Estyn neu AGGCC. Newidiodd y trefniadau sicrhau ansawdd hefyd i sicrhau bod ansawdd pob arolygiad yn y sector yn cael ei sicrhau cyn cyhoeddi'r adroddiadau. Mae'r polisi hwn yn cyflwyno'r trefniadau sicrhau ansawdd ar gyfer arolygiadau dan arweiniad Estyn yn y sector.¹

Mae telerau cyffredinol y polisi hwn wedi bod ar waith er Medi 2010. Diweddarwyd y ddogfen ar gyfer Medi 2017 i adlewyrchu newidiadau i drefniadau arolygu Estyn o ran arolygwyr dan gontract, ac yn 2021 i adlewyrchu dileu barnau crynodol. Cyflwynodd Estyn systemau ar y we ar gyfer llenwi ffurflenni sicrhau ansawdd o Hydref 2011 ymlaen a diweddarodd y rhain o Fedi 2021 ymlaen. Mae'r ddogfen wedi'i diweddarau ymhellach i adlewyrchu'r newidiadau yn y sector nas cynhelir, a rôl Estyn wrth sicrhau ansawdd cyfieithiadau.

Eir i'r afael â materion sicrhau ansawdd sy'n gysylltiedig â gwaith AEM a secondeion ar wahân drwy systemau rheoli perfformiad Estyn.

Meilyr Rowlands

Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru

---

¹ At ddibenion y ddogfen hon:

- Ystyr 'dan arweiniad AEM' yw arolygiad sy'n cael ei arwain gan AEM neu secondai
- Mae 'dan arweiniad AYG' yn golygu unrhyw arolygiad dan arweiniad Arolygydd Ychwanegol (AY) o dan gontract uniongyrchol gydag Estyn
- Mae 'dan arweiniad Estyn' yn cynnwys arolygiadau dan arweiniad AEM (neu secondai) neu Arolygydd Ychwanegol. Mae 'Arolygydd Cofnodol' (ACof) yn cyfeirio at yr AEM, secondai, Arolygydd Cofrestredig neu Arolygydd Cofrestredig Meithrin sy'n arwain y tîm arolygu ac sy'n gyfrifol am gyflwyno'r adroddiad a'r dystiolaeth arolygu i Estyn
- Mae 'Arolygydd Ychwanegol dan Gontract' (AYG) yn derm generig sy'n cynnwys Arolygwyr Cofrestredig, Arolygwyr Ychwanegol (yn gweithio fel aelodau tîm) ac Arolygwyr Lleyg

1 Cyd-destun	1
2 Rôl Arolygwyr Cofnodol wrth sicrhau ansawdd	2
3 Rôl Estyn wrth sicrhau ansawdd	2
4 Ymateb i berfformiad nad yw'n bodloni gofynion	6
5 Tynnu enw o'r rhestr arolygwyr cofrestredig/ymrestredig	9
Atodiad 1: Map o'r Broses Monitro Ansawdd	11
Atodiad 2: Tabl o effaith hyfforddiant	12
Atodiad 3: Arolygwyr Cymheiriaid	13

1 Cyd-destun

- 1.1 Mae gan Estyn ddyletswydd statudol i sicrhau bod arolygwyr yn cynnal arolygiadau o ansawdd da. Mae darpariaethau Deddf Addysg 2005 a rheoliadau dilynol yn ein galluogi ni i fonitro a gwerthuso gwaith arolygwyr ychwanegol dan gontract (AYG).
- 1.2 Mae gennym ystod o weithgareddau a gofynion sy'n helpu i sicrhau arolygiadau o ansawdd da. Mae'r rhain yn cynnwys:
  - 'Beth rydym ni'n ei arolygu', 'Sut rydym ni'n arolygu', pecynnau cymorth arolygu penodol i sector a dogfennau arweiniad ategol
  - dethol AYGau, eu hyfforddi a'u hasesu'n gychwynnol
  - hyfforddiant parhaus a diweddariadau i arolygwyr ynghylch materion arolygu cyfredol
  - diweddaru arweiniad arolygu yn rheolaidd
  - gofynion i arolygwyr weithio yn ôl cod ymddygiad a meddylfryd arolygu, yr arweiniad arolygu, yn unol ag amodau cyffredinol a bennwyd gan Brif Arolygydd Ei Mawrhydi (PAEM)
  - gweithdrefnau ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau ac adroddiadau trwy fonitro ansawdd sampl o arolygiadau a phob adroddiad arolygu
  - proses lle bydd yr ACof yn llenwi Ffurflen Gwerthuso Arolygwyr (FfGA) gan werthuso gwaith ei Dîm, yr Arolygydd Lleyg a'r Arolygydd Cymheiriaid
  - proses o gael adborth gan ddarparwyr ar ffurf holiaduron ôl-arolygiad
  - gweithdrefn adborth a chwynion
- 1.3 Gallai unrhyw fethiant gan dimau i gynnal arolygiadau o ansawdd da gael effaith andwyol, sylweddol ar ein henw da ymhlith ysgolion ac mewn addysg yng Nghymru yn gyffredinol. Mae hyn yn cynrychioli risg sylweddol i ddilysrwydd a hygredd arolygiadau. Os yw PAEM yn pryderu ynghylch agweddau ar berfformiad unrhyw AYG, naill ai'n gysylltiedig â'r dull o gynnal yr arolygiad neu'r adroddiad ysgrifenedig, gall PAEM fynnu bod arolygydd o'r fath yn cadw at amodau ychwanegol a all gael eu cymhwyso neu dynnu enw'r arolygydd o'r Rhestr Gofrestredig/Ymrestredig o arolygwyr (dadgofrestru), yn amodol ar broses apelio. Bydd y camau y bydd Estyn yn eu cymryd yn gymesur â'r pryderon neu'r methiannau a ddaw i sylw'r Arolygiaeth.
- 1.4 Mae'r polisi a'r gweithdrefnau canlynol yn amlinellu rôl yr ACof sy'n gweithio o dan gontract gydag Estyn, a rôl Estyn wrth ymdrin â sefyllfaoedd pan na fydd gwaith AYGau (Arolygwyr Cofnodol, Arolygwyr Tîm ac Arolygwyr Lleyg) yn bodloni'r safonau gofynnol. Pan fydd sefyllfaoedd o'r fath yn gyfystyr â thor-contract, gall Estyn fynd ar drywydd ei rwymedïau cytundebol o dan y contract. Fodd bynnag, o dan Deddf 2005 (cyfeiriadau yn adran 26 ac atodlen 4), gall PAEM hefyd dynnu enw unrhyw arolygydd o'r Rhestr Gofrestredig/Ymrestredig pan fydd PAEM yn fodlon:
  - nad yw'r arolygydd hwnnw yn berson addas a chywir mwyach i weithredu fel aelod o dîm arolygu
  - nad yw'r arolygydd yn abl mwyach i gynorthwyo ag arolygiad yn gymwys ac yn effeithiol
  - bod yr arolygydd wedi methu'n sylweddol â chydymffurfio ag unrhyw amod y mae PAEM wedi'i osod arno/arni neu

- bod yr arolygydd, heb esboniad rhesymol, wedi cynhyrchu adroddiad ar arolygiad sydd, yn gyfan gwbl neu'n rhannol, yn hynod gamarweiniol (yn gymwys i ACof yn unig)

2 Rôl Arolygwyr Cofnodol wrth sicrhau ansawdd

Arolygwyr Cofnodol

- 2.1 Yr arolygydd cofnodol (ACof) sydd â'r cyfrifoldeb dros reoli a monitro holl waith aelodau tîm ac i roi adborth i Estyn pan fydd unrhyw anawsterau'n codi. Mae'n rhaid i'r ACof sicrhau ansawdd gwaith pob aelod tîm, gan gynnwys eu hymddygiad mewn cyfarfodydd a chwblhau tystiolaeth arolygu ganddynt. Hefyd, mae disgwyl i'r ACof ddelio ag unrhyw faterion sy'n codi yn ystod yr arolygiad ei hun, er enghraifft, pryderon a fynegir gan enwebai'r ysgol. Dylai'r ACof roi adborth i Estyn ar ansawdd gwaith yr holl aelodau tîm perthnasol, gan ddefnyddio meini prawf cytûn, a thrwy lenwi'r ffurflenni gwerthuso arolygydd priodol ar y we.

3 Rôl Estyn wrth sicrhau ansawdd

- 3.1 Mae'r rhaglen ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau ac adroddiadau yn cyfrannu at gyflwyno addysg o ansawdd uchel yng Nghymru. Mae Estyn yn cael gwybodaeth am ansawdd gwaith arolygwyr unigol mewn sawl ffordd wahanol, gan gynnwys:
- sicrhau ansawdd arolygiadau (SAAr) yn uniongyrchol gan AEM
  - sicrhau ansawdd adroddiadau (SAAd) gan AEM
  - Ffurflenni Gwerthuso Arolygydd (FfGA) wedi'u llenwi gan yr ACof
  - data caffael ar AYGau sy'n terfynu eu contractau
  - adborth, gan gynnwys pryderon gan ddarparwyr ac ar ffurf holiaduron ôl-arolygiad (HOA)
  - cwynion sy'n cael eu cadarnhau
- 3.2 Rydym yn defnyddio'r wybodaeth hon i lywio ein gwaith cyffredinol ar hyfforddiant ac arweiniad ac i'n helpu i gefnogi arolygwyr unigol i wella'u perfformiad. Gall hyn gynnwys ymateb i berfformiad anfoddhaol.
- 3.3 Ein contractwr (Trosol ar hyn o bryd) sy'n gyfrifol am sicrhau ansawdd gwasanaethau cyfieithu Estyn. Mae Estyn yn cynnal archwiliadau cyfnodol o gyfieithiadau Cymraeg i Saesneg gyda'r bwriad i sicrhau ansawdd gwaith cyfieithu. Os caiff problemau eu nodi, byddwn yn rhoi adborth i'r contractwr gwasanaeth cyfieithu ar sut gallai wella'i waith.
- 3.4 Lle bo AEM yn monitro ansawdd arolygiadau ac adroddiadau a gwblhawyd gan AYGau, byddant yn dyfarnu graddau ar gyfer ansawdd y gwaith a welant ar ffurflenni Sicrhau Ansawdd Arolygiadau (SAAr) a Sicrhau Ansawdd Adroddiadau (SAAd). Lle bo ACof yn monitro ac yn asesu gwaith Arolygwyr Tîm, Arolygwyr Lleyg ac Arolygwyr Cymheiriaid, byddant yn cofnodi graddau am ansawdd y gwaith a welant ar Ffurflenni Gwerthuso Arolygydd (FfGA). Mae enghreifftiau o'r ffurflenni hyn ac arweiniad ar eu

llenwi i'w gweld ym 'mhecyn canllawiau Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau'.

3.5 Ar ffurflenni FfGAau, bydd yr ACof yn defnyddio'r graddau canlynol i farnu ansawdd y gwaith arolygu y dânt ar ei draws:

- A** – yn bodloni'r gofynion ym mhob agwedd neu bron ym mhob agwedd
- B** – yn bodloni'r gofynion, ond nifer o fân ddiffygion
- C** – yn bodloni'r gofynion, ond gydag ychydig ddiffygion pwysig
- D** – nid yw'n bodloni'r gofynion o ganlyniad i ddiffygion mawr neu fethiannau difrifol iawn

Bydd AEM yn defnyddio'r graddau hyn i roi barn gyffredinol i Arolygydd Cofrestredig sy'n arwain arolygiad, a hynny drwy'r ffurflenni SAAr a SAAc

3.6 Hefyd, bydd Estyn yn ystyried dyfarnu gradd C neu D i'r:

- AYGau hynny sy'n terfynu eu contractau
- lle bo cwyn yn erbyn yr AYG wedi ei chadarnhau

Sicrhau ansawdd arolygiadau yn uniongyrchol

3.7 Mae sicrhau ansawdd arolygiadau yn galluogi Estyn i:

- gael tystiolaeth uniongyrchol o sut mae'r system arolygu yn gweithio mewn ysgolion/darparwyr
- arsylwi a gwerthuso gwaith ACof a rhoi adborth iddynt ar eu perfformiad
- dysgu gwersi a fydd yn bwydo i'n rhaglen hyfforddi i gefnogi'r rhai sy'n arolygu ar ein rhan
- dangos i randdeiliaid fod Estyn yn ymroddedig i sicrhau cysondeb a thegwch yn y broses

Sicrhau ansawdd arolygiadau (SAAr)

3.8 Byddwn fel arfer yn sicrhau ansawdd tua 10% o arolygiadau bob blwyddyn.

3.9 Fel arfer, bydd gweithgarwch SAAr yn cynnwys un AEM yn ymweld â'r ysgol/darparwr i:

- siarad â staff am y dull o gynnal yr arolygiad a'r meddylfryd canfyddedig
- gwerthuso gwaith aelodau tîm, yn enwedig yr ACof, gan gynnwys pa mor dda y mae'r ACof yn cynnal cyfarfodydd ac yn rheoli gwaith y tîm
- asesu ansawdd y sail dystiolaeth, gan gynnwys:
  - llenwi ffurflenni mewnbyn electronig a defnyddio'r ystafell arolygu rithwir (YAR)
  - cofnodion cyfarfodydd, arsylwadau o arfer yr ystafell ddosbarth a gweithgarwch arolygu arall, e.e. craffu ar waith disgyblion a chynlluniau gwella ysgolion (yr holl nodiadau sydd wedi'u cynnwys mewn ffurflenni mewnbyn unigol)
- herio canfyddiadau arolygu, lle bo'n briodol, i wirio bod gwerthusiadau'n drylwyr ac yn gadarn

- 3.10 Yn achos arolygiadau dan arweiniad AYG pan fydd SAAr yn mynd yn ei flaen, bydd yr AEM sy'n cynnal y gweithgarwch SAAr yn llenwi ffurflen SAAr yn yr ystafell arolygu rithwir ac yn dyfarnu gradd SAAr gyffredinol i waith yr ACof. Bydd ffocws y sylwadau ar y ffurflen SAAr ar nodi unrhyw achlysuron pan nad yw ACof yn bodloni gofynion. Mae disgwyl i bob arolygydd fodloni gofynion Estyn felly nid oes angen i hyn ynddo'i hun ddenu unrhyw sylw penodol ar y ffurflen ond gall gael ei gyfleu'n ddigonol trwy ddyfarnu gradd A neu B gyffredinol. Cyfeiriwch at 'becyn cymorth Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau' i weld enghraifft o ffurflen SAAr.

Sicrhau ansawdd adroddiadau (SAAd)

- 3.11 Ar gyfer arolygiadau dan arweiniad Estyn, byddwn yn sicrhau ansawdd pob ffurflen mewnbwn adrodd (100%) a gyflwynir gan ACof, boed yn AYGau neu AEM, cyn cyhoeddi.
- 3.12 Bydd y ffurflen mewnbwn adrodd yn mynd trwy broses olygu a sicrhau ansawdd Estyn cyn bod yr adroddiad yn cael ei anfon i'r darparwr i wirio cywirdeb ffeithiol. Cynhwysir yr ACof trwy gydol y broses hon. Mae disgwyl i ACof ymateb yn gydwobodol ac yn ddiymdroi i'r sylwadau a'r awgrymiadau a wneir gan AEM drwy'r broses olygu a SAAd. Mae'r broses hon yn elfen allweddol o safoni a dilysu canfyddiadau. Pan fydd y broses olygu a sicrhau ansawdd yn arwain at newid posibl i ganfyddiadau neu ganlyniad arolygiad, dylai'r ACof ymateb yn briodol, er enghraifft trwy gytuno i newid ffocws y negeseuon sydd yn y testun yng ngoleuni'r dystiolaeth arolygu neu drwy olygu'r adroddiad i adlewyrchu'r canlyniad cytûn yn well.
- 3.13 Pan fydd yr Arolygydd Cofnodol dan contract i Estyn, bydd AEM yn dyfarnu gradd SAAd gyffredinol i'r ACof am ansawdd yr ysgrifennu, ymdriniaeth ag agweddau ar y fframwaith arolygu a llenwi'r ffurflen mewnbwn adrodd yn gywir.
- 3.14 Mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith mai'r ACof sy'n gyfrifol am ansawdd cyffredinol yr adroddiad cyhoeddedig. Cyfeiriwch at 'becyn canllawiau Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau' i weld enghraifft o'r ffurflen SAAd.

Cymedroli graddau SA (SAAr a SAAd)

- 3.15 Mae rôl gan aelod o rwydwaith sector perthnasol Estyn (arolygydd arweiniol y sector neu gyfwerth, fel arfer) mewn cymedroli gwaith sicrhau ansawdd AEM yn y sector. Hefyd, mae gan y Swyddog Arweiniol ar gyfer Polisi Arolygu a'r Swyddog Arweiniol ar gyfer Sicrhau Ansawdd rôl mewn cymedroli ffurflenni SA sy'n awgrymu bod gwaith AYG gerllaw neu islaw'r safon sy'n ofynnol gan Estyn (graddau C a D). Mae'r Swyddog Arweiniol ar gyfer SAAr hefyd yn ystyried sampl o ffurflenni sydd â'r graddau uwch (graddau A a B) i wirio am gysondeb ar draws y gwaith SA a wneir gan arolygwyr. Mae arolygydd arweiniol y sector yn y lle cyntaf, ac yna'r Swyddog Arweiniol ar gyfer PA neu SA, ar gael i fynd i'r afael â phryderon gan ACof y gallai fod cwestiynau ganddynt ynghylch y graddau a ddyfarnwyd. Os oes pryderon pellach, efallai bydd y Cyfarwyddwr Cynorthwyol perthnasol yn adolygu'r radd a ddyfarnwyd.

Ffurflenni Gwerthuso Arolygydd (FfGAau)

- 3.16 Ym mhob arolygiad, bydd gofyn i'r ACof ddefnyddio Ffurflen Gwerthuso Arolygydd

(FfGA) i gofnodi gwerthusiad o berfformiad pob Arolygydd Tîm, Arolygydd Lleyg, Arolygydd Cymheiriaid ac Ymgynghorydd Her, fel y bo'n briodol.

- 3.17 Mae'r FfGA yn cynnwys cyfuniad o hunanwerthuso gan yr arolygydd, adborth gan yr arolygydd a gwerthusiad o berfformiad yr arolygydd gan yr ACof. Caiff yr arolygydd gyfle i lenwi elfennau hunanwerthuso ac adborth y ffurflen cyn pen pum niwrnod o ddiwedd yr arolygiad. Ar ôl hyn, nid yw'n bosibl llenwi'r adran hunanwerthuso nac adborth gan fod y ffurflen yn symud draw i'r ACof i'w llenwi. Y nod yw llenwi pob FfGA yn gyfan gwbl cyn pen 10 niwrnod o ddiwedd yr arolygiad. Pan fydd FfGA wedi'i llenwi yn yr 'Ystafell Arolygu Rithwir' (YAR), bydd y system yn anfon negeseuon e-bost fel bod yr arolygydd perthnasol yn gwybod bod ffurflen wedi'i llenwi.
- 3.18 Mae'r FfGA yn cynnwys is-raddau a gradd gyffredinol ar berfformiad, gan yr arolygydd cofnodol. Ni ddylai'r radd gyffredinol fod yn fwy nag un radd yn uwch na'r is-radd isaf ar y ffurflen. Ni ddylai'r radd gyffredinol fod yn is na'r is-radd isaf a ddyfernir.
- 3.19 Mae'r Swyddog Arweiniol ar gyfer SA yn ystyried sampl o ffurflenni i wirio am gysondeb ar draws y gwaith SA a wneir gan arolygwyr. Mae arolygydd arweiniol y sector yn y lle cyntaf, yna'r Swyddog Arweiniol ar gyfer SAAr, ar gael i fynd i'r afael â phryderon gan arolygwyr y gallai fod cwestiynau ganddynt am y graddau a ddyfarnwyd. Os oes pryderon pellach, efallai bydd y Cyfarwyddwr Cynorthwyol perthnasol yn adolygu'r graddau a ddyfarnwyd.

Cwynion

- 3.20 Gall cwynion neu bryderon ddod oddi wrth staff yr ysgol/lleoliad, llywodraethwyr, cynrychiolwyr awdurdodau lleol, neu eraill.
- 3.21 Mae'n rhaid i'r ACof roi pob cyfle i'r ysgol/lleoliad godi unrhyw bryderon, drwy gydol yr arolygiad. Mae'n rhaid delio â'r rhain yn sensitif ac yn gadarnhaol ac, os oes modd, eu datrys yn y fan a'r lle. Os na ellir datrys pryderon, rhaid rhoi cyngor i'r achwynydd ar sut i wneud cwyn a'i gyfeirio at weithdrefnau cwyno Estyn ('Gweithdrefn delio â chwynion Tachwedd 2015') yn www.estyn.llyw.cymru. Bydd Estyn yn cadw cofnod o bob cwyn a bydd yn adolygu'n rheolaidd y rhestr arolygwyr a fu'n destun cwyn a gadarnhawyd. Bydd un gŵyn wedi'i chadarnhau yn cael ei hystyried yn ddiffyg pwysig yn gyfwerth ag un radd C. Os ystyrir bod y gŵyn yn ddiffyg mawr ac mae'n cael ei chadarnhau, bydd hyn yn gyfwerth ag un radd D.

Adborth o holiaduron ôl-arolygiad

- 3.22 Gall Estyn gael adborth hefyd gan ysgolion/darparwyr ar ffurf holiaduron ôl-arolygiad (HOA). Mae'r holiaduron hyn yn rhoi'r cyfle i ddarparwyr werthuso agweddau ar y broses arolygu, gan gynnwys:
- paratoi ar gyfer arolygiad
  - cyfathrebu cyn-arolygiad gyda'r darparwr a rhanddeiliaid
  - y dull o gynnal yr arolygiad
  - ansawdd y dystiolaeth a'r gwerthusiad

3.23 Mae dadansoddiad o bob HOA yn nodi a yw'r darparwr yn ystyried bod yr arolygiad yn brofiad cadarnhaol neu negyddol at ei gilydd. Os yw'r darparwr o'r farn bod rhai meysydd o'r arolygiad wedi'u cynnal yn amhriodol neu wedi mynegi ymateb negyddol iawn ynghylch ei arolygiad, bydd Estyn yn trafod unrhyw bryderon gyda'r canlynol:

- yr ACoF
- arolygydd arweiniol y sector a'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol perthnasol
- y Swyddog Arweiniol ar gyfer Polisi Arolygu neu'r Swyddog Arweiniol ar gyfer Sicrhau Ansawdd

3.24 Bydd pob math o adborth, gan gynnwys pryderon gan ddarparwyr ar ffurf HOAau, yn cael eu hystyried wrth werthuso ansawdd gwaith arolygydd unigol.

Methiannau difrifol

3.25 Diffinnir methiant difrifol fel a ganlyn:

- Unrhyw adroddiad hynod gamarweiniol a nodir yn dilyn adolygiad gan AEM o adroddiad arolygu neu sail dystiolaeth arolygiad.
- Unrhyw arolygiad hynod ddiffygiol a nodir o ganlyniad i ymweliad ag arolygiad i asesu ei ansawdd neu drwy graffu ar aseiniadau tîm arolygu neu yn dilyn adolygiad gan AEM o sail dystiolaeth arolygiad, er enghraifft o ganlyniad i gŵyn.
- Unrhyw ymddygiad annerbyniol a nodir drwy sicrhau ansawdd arolygiad neu o ganlyniad i gŵyn.

3.26 Lle byddwn yn darganfod bod adroddiad arolygu yn hynod gamarweiniol neu fod arolygiad yn hynod ddiffygiol, neu y bu ymddygiad annerbyniol gan arolygydd, byddwn yn gweithredu ar unwaith mewn perthynas â'r arolygydd o dan gam 2 y broses ymateb i berfformiad nad yw'n bodloni'r gofynion (gweler adran 4).

3.27 Lle byddwn yn llunio barn bod arolygiad yn hynod gamarweiniol, p'un a fyddwn wedi derbyn yr esboniad ai peidio, byddwn yn ysgrifennu at yr awdurdod priodol ac at bennaeth yr ysgol neu'r unigolyn arweiniol mewn lleoliad neu ddarparwr i gyflwyno'n pryderon. Ar ôl ymgynghori â'r darparwr ac ystyried unrhyw amgylchiadau penodol sy'n bodoli, mae'n bosibl y byddwn yn cynnig arolygiad pellach i'r darparwr. Bydd arolygiad o'r fath yn digwydd ar amser sy'n cael ei bennu gan Estyn ar ôl ymgynghori â'r darparwr.

4 Ymateb i berfformiad nad yw'n bodloni gofynion

4.1 Diben y broses sicrhau ansawdd yw cefnogi'r arolygydd i wella'i berfformiad a sicrhau bod gwaith arolygu o ansawdd uchel.

4.2 Bydd Estyn yn ceisio gwella perfformiad drwy:

- gyhoeddi arweiniad ychwanegol i gefnogi timau arolygu yn eu gwaith; a
- hyfforddi pob arolygydd yn rheolaidd.

4.3 Trwy goladu ac adolygu gwybodaeth SA yn barhaus, nod Estyn yw darganfod

perfformiad nad yw'n bodloni gofynion ac ymateb iddo yn gyflym, yn glir ac yn deg. Bydd gwahanol lefelau o berfformiad anfoddhaol yn denu gwahanol gamau gweithredu gan Estyn.

Y cyfnod monitro

- 4.4 Bydd Estyn yn cofnodi graddau sicrhau ansawdd trwy gydol y cylch arolygu. Bydd yr holl raddau SA (SAAr a SAAAd) a graddau FfGA yn cael eu casglu mewn cronfa ddata at ddibenion dadansoddi. Yn ogystal, bydd cofnodion ynglŷn â chwynion, terfynu contractau ac adborth yn cael eu casglu at ddibenion dadansoddi. Wrth ddod i benderfyniadau ynghylch gwaith arolygwyr mewn perthynas â dyfarnu contractau, bydd Estyn yn ystyried ansawdd y tri arolygiad diwethaf a wnaed fel Arolygydd Cofnodol, Arolygydd Tîm neu Arolygydd Lleyg, yn ôl sector.
- 4.5 At ei gilydd, bydd enghreifftiau o fethiant i fodloni gofynion Estyn neu ei god ymddygiad yn parhau'n weithgar at ddibenion monitro am gyfnod treigl o 35 mis yn unig.

Cam 1: Anffurfiol

- 4.6 Os bydd pryderon cyffredinol yn codi am unrhyw arolygydd, bydd cam 1 y weithdrefn yn cael ei rhoi ar waith gyda'r nod o sicrhau perfformiad gwella. Gall y cyfryw bryderon godi, o fewn sector, ynghylch unrhyw arolygydd mewn perthynas â phryderon/mân ddiffygion cyson neu batrwm o raddau ansawdd isel (dau arfarniad gradd C yn eu tri arolygiad diwethaf). Mae'r wybodaeth y gellir ei hystyried wrth werthuso perfformiad yn cynnwys:
- gradd SAAr
  - gradd SAAAd
  - gradd FfGA
  - cwynion sy'n cael eu cadarnhau
  - terfynu contractau
  - bydd adborth, gan gynnwys pryderon gan ddarparwyr ar ffurf HOAau, yn cyfrannu at wybodaeth am ansawdd gwaith arolygydd unigol hefyd
- 4.7 O'u cymryd yn unigol, efallai na fydd yr enghreifftiau hyn yn ddifrifol. Fodd bynnag, o'u cymryd ynghyd, gall fod angen gweithredu arnynt.
- 4.8 Bydd y broses i gychwyn yn cynnwys trafodaeth anffurfiol ar y ffôn rhwng Estyn a'r AYG ar y cyfle cynharaf posibl, gan Gyfarwyddwr Cynorthwyol, arolygydd arweiniol y sector neu'r swyddog arweiniol ar gyfer PA neu SA fel arfer.
- 4.9 Yn ystod y drafodaeth ffurfiol, bydd cynrychiolydd Estyn yn:
- esbonio pryderon Estyn
  - rhoi'r cyfle i'r AYG drafod ei ganfyddiad/chanfyddiad o'i berfformiad/pherfformiad ei hun
  - trafod a chytuno'r gwelliannau angenrheidiol, sut byddai'r modd gorau o'u cyflawni ac erbyn pryd (gan ddefnyddio'r daflen monitro cynlluniau gweithredu ym 'mhecyn cymorth Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau') a beth fydd Estyn yn ei wneud i helpu'r arolygydd i wella

- esbonio y bydd gwaith yr arolygydd yn cael ei fonitro'n fanwl yn ystod arolygiadau yn y dyfodol
- esbonio os nad yw perfformiad yn gwella, o fewn y raddfa amser a gytunwyd, y gallai fod yn angenrheidiol symud at gam 2: Gweithdrefn ffurfiol

4.10 Dyma enghreifftiau o gamau y gellir eu cynnwys yn y cynllun gweithredu uchod:

- AYG yn darparu esboniad ysgrifenedig y tu ôl i'r diffygion a nodwyd
- AYG yn ymgymryd â hyfforddiant pellach ar ei draul/ei thraul ei hun ac o fewn pellter rhesymol i gartref yr AYG
- AYG yn lleihau gweithgarwch arolygu
- Estyn yn cefnogi camau gofynnol i wella perfformiad drwy hyfforddiant neu gyngor, ond heb fod yn gyfyngedig i hynny

4.11 Ar ôl ymyrraeth gan Estyn yng nghanam 1, os yw gwaith yr AYG yn gwella (gradd A neu B wedi'i dyfarnu o fewn y sector perthnasol) ac nad oes unrhyw ddigwyddiadau sy'n teilyngu gradd C neu D, yna ni chymerir unrhyw gamau pellach. Fodd bynnag, os yw'r arolygydd, yn ei bump/phump arolygiad diwethaf o fewn y sector perthnasol (gan gynnwys yr arolygiadau hynny a ystyrir yng nghanam 1), yn cael tair gradd C neu un radd D, bydd camau gweithredu Cam 2 yn gymwys.

Cam 2: Ffurfiol

4.12 Os oes pryder sylweddol, er enghraifft diffyg cydymffurfio â'r Cod Ymddygiad neu duedd o gael graddau C (tair yn ei bump/phump arolygiad diwethaf), un radd D neu fethiant difrifol, yna bydd Estyn yn gweithredu ar unwaith ac yn rhoi cam 2 y weithdrefn ar waith. Gall arolygydd ysgogi gweithredu cam 2 yn sgil:

- cael gradd D;
- ysgogi gweithredu cam un yn barhaus dros gyfnod o 18 mis; neu
- methu â dangos unrhyw welliant mewn perfformiad ar ôl camau gweithredu cam 1.

4.13 Gellir ystyried yr un wybodaeth, fel y nodir uchod yng nghanam 1, wrth werthuso perfformiad yn y cam hwn.

4.14 Yn y lle cyntaf, bydd Estyn yn ysgrifennu at yr AYG o leiaf ddeng niwrnod gwaith cyn ei wahodd/gwahodd i gyfarfod, gan gynnwys y canlynol yn y llythyr:

- manylion am ddyddiad, amser a lleoliad y cyfarfod
- gwybodaeth ddigonol am y tanberfformio a'i ganlyniadau posibl (i gynnwys tynnu oddi ar restr gofrestredig/ymrestredig Estyn) er mwyn galluogi'r AYG i baratoi i drafod y mater mewn cyfarfod ffurfiol, a chynnig esboniad; bydd unrhyw dystiolaeth ysgrifenedig yn cael ei darparu ymlaen llaw gan Estyn
- manylion am hawl yr AYG i gael cwmni yn y cyfarfod
- y weithdrefn sydd i'w dilyn i fynd i'r afael â'r perfformiad anfoddhaol
- esbonio os nad yw perfformiad yn gwella, o fewn y raddfa amser gytûn, y gallai fod angen symud at gam 3 y weithdrefn – rhoi amodau ar waith neu dynnu oddi ar y rhestr o arolygwyr cofrestredig/ymrestredig

4.15 Dylai Estyn barhau i ddarparu cyngor a chymorth a sicrhau bod yr AYG yn

gweithredu ar yr hyn a gytunir. Dylai Estyn gadw nodyn ffeil o gynnwys y drafodaeth a dylid marcio hwn Diogelu: Personol. Bydd taflen monitro cynllun gweithredu yn cael ei llenwi.

4.16 Enghreifftiau o gamau gweithredu y gellir eu cynnwys yn y cynllun gweithredu:

- AYG yn ymgymryd â hyfforddiant pellach ar ei draul ei hun;
- AYG yn lleihau gweithgarwch arolygu; neu
- Estyn yn cefnogi camau gofynnol i wella perfformiad.

4.17 Bydd Estyn yn llunio barn ynglŷn â'r amodau y dylid eu cymhwyso yn yr amgylchiadau penodol.

Amodau a gymhwysir yn ystod Cam 2: Ffurfiol

4.18 Bydd Estyn yn cadw'r hawl i derfynu contractau a ddyfernir i AYG heb unrhyw gost i Estyn (Amodau Contract 25.2 (h)), a/neu gyfyngu ar dendro yn y dyfodol, gan gynnwys atal o'r rhestr contractau 'yn ôl y gofyn'.

4.19 Bydd yr AYG yn cael ei wahardd/gwahardd rhag tendro nes bod y cynllun gweithredu cytûn wedi'i gwblhau. Gall y cynllun gweithredu gynnwys rhaglen o hyfforddiant priodol, hyfforddi, cysgodi arolygiad, (ar draul yr AYG) ac o fewn pellter teithio rhesymol. Caiff gwaith yr arolygydd ei werthuso o fewn cyfnod amser a gofnodir ac a gytunir yn ei gynllun/chynllun gweithredu.

Cyfnod adolygu

4.20 Ar ôl cwblhau ei gynllun/chynllun gweithredu cytûn yn llwyddiannus, bydd yr AYG yn destun cyfnod adolygu. Yn ystod yr adolygiad, bydd yr AYG yn gallu tendro, ond mae Estyn yn cadw'r hawl i gyfyngu ar nifer yr arolygiadau a ddyfernir iddo/iddi i lefel gryn dipyn yn is, ar sail ei batrwm/phatrwm blaenorol o arolygiadau. Bydd y cyfnod adolygu yn cynnwys y cylch tendro nesaf a hyd at dri arolygiad wedi'u cwblhau.

4.21 Yn ystod cyfnod adolygu cam 2, os yw gwaith yr AYG yn gwella (dwyradd A neu B yn cael eu dyfarnu o fewn y sector perthnasol) ac nad oes unrhyw ddigwyddiad sy'n teilyngu gradd C neu D, yna ni chymerir unrhyw gamau pellach a bydd y cyfnod adolygu yn dod i ben. Fodd bynnag, os bydd yr arolygydd (o'r pwynt ymyrraeth gan Estyn yng ngham 2) yn cael dwyradd C neu un radd D o fewn y tri arolygiad yn y sector perthnasol, yna bydd camau gweithredu Cam 3 yn gymwys.

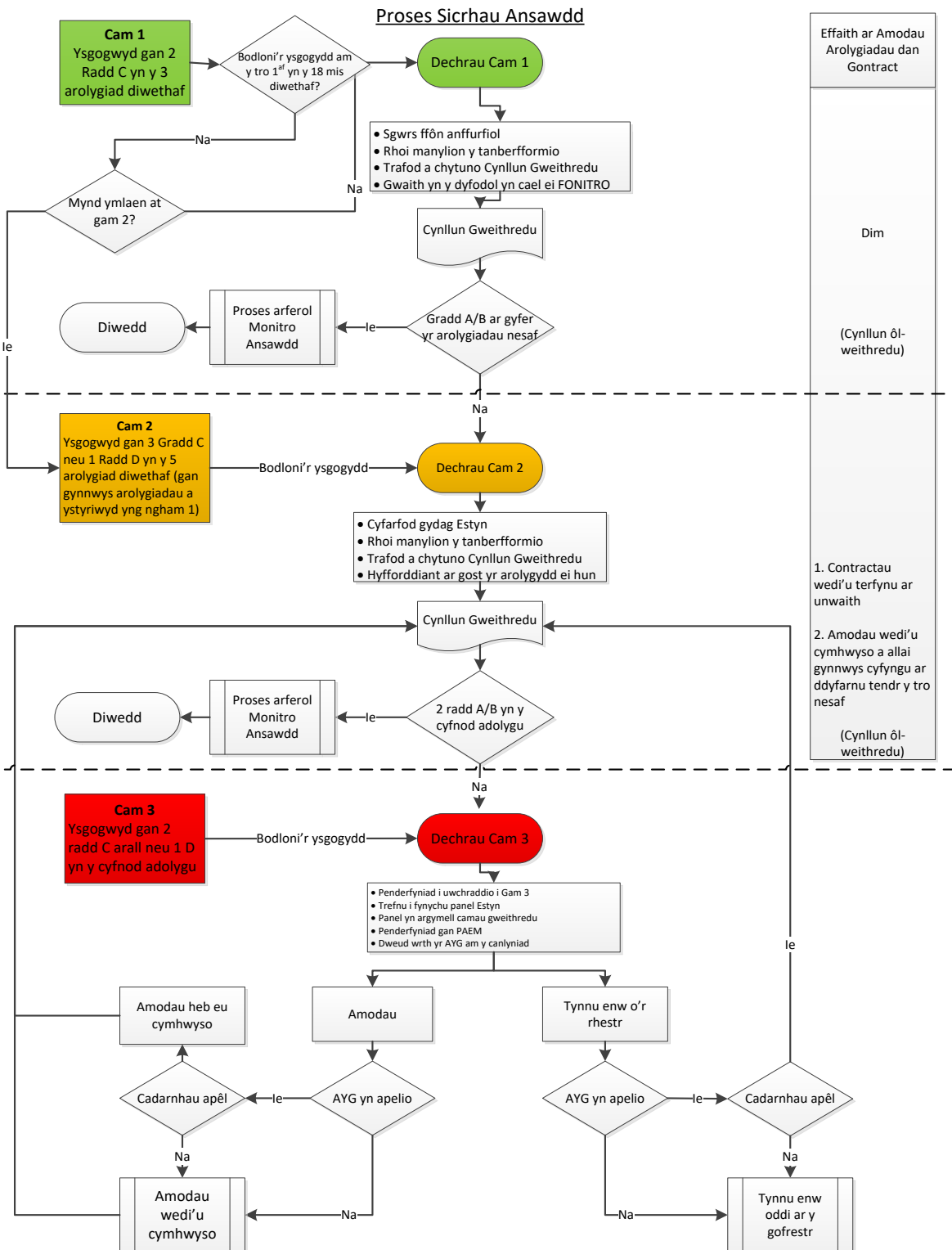
5 Tynnu enw o'r rhestr arolygwyr cofrestredig/ymrestredig

Cam 3

5.1 Pan fydd cam 3 wedi'i ysgogi, bydd contract(au) arolygu'r AYG yn cael ei derfynu a bydd yn cael ei wahardd/gwahardd rhag tendro am arolygiadau pellach. Bydd panel Estyn yna'n ystyried statws yr arolygydd a/neu yr amodau ychwanegol a fydd yn cael eu gosod ar unrhyw arolygydd. Wrth benderfynu a ddylid argymhell i PAEM fod enw'r arolygydd yn cael ei dynnu o'r rhestr gofrestredig/ymrestredig neu y dylid gosod amodau ychwanegol, bydd Estyn yn ystyried:

- graddau unrhyw ymddygiad annerbyniol
  - i ba raddau y mae'r arolygiad yn hynod gamarweiniol neu y mae'r adroddiad yn hynod ddiffygiol
  - materion yn ymwneud â thanberfformiad parhaus
  - esboniadau'r arolygydd
  - arolygiadau ac adroddiadau blaenorol yr arolygydd
  - unrhyw ffactorau perthnasol eraill
- 5.2 Dylai'r panel hwn gynnwys tri o bobl nad oedd ganddynt unrhyw ran benderfynu yn y camau blaenorol. Dyma'r bobl sy'n gymwys i fod ar y panel:
- Cyfarwyddwyr Strategol
  - Cyfarwyddwyr Cynorthwyol
  - y Swyddog Arweiniol ar gyfer PA
  - y Swyddog Arweiniol ar gyfer SA
  - arolygwyr arweiniol sectorau
  - arolygwyr sydd â phrofiad o'r sector penodol
- 5.3 Bydd pob achos sy'n cynnwys tynnu enw o'r rhestr gofrestredig/ymrestredig neu osod amodau ychwanegol yn cael ei ystyried yn ôl ei rinweddau ei hun. Bydd pwys cyfun pob un o'r ffactorau yn cael ei ystyried wrth wneud argymhelliad ynghylch tynnu enw o'r rhestr neu fel arall. Bydd y panel yn argymhell i PAEM pa ddull gweithredu y dylid ei ddilyn mewn perthynas ag arolygydd unigol.
- 5.4 Yn unol ag adran 26 Deddf Addysg 2005, os oes camau i'w cymryd yn erbyn arolygydd, bydd PAEM yn ysgrifennu at yr arolygydd yn dweud eu bod yn bwriadu tynnu ei enw o'r rhestr gofrestredig/ymrestredig neu osod amodau. Mae hawl apelio, a rhaid i'r apêl gael ei gwneud fel arfer cyn pen 28 diwrnod o dderbyn hysbysiad am y penderfyniad sy'n destun anghydweid. Bydd yr apêl i Dribiwnlys a sefydlwyd yn unol ag adran 27 ac Atodlen 3 Deddf Addysg 2005.
- 5.5 Bydd yr AYG yn parhau wedi'i wahardd o arolygiadau, tra'n disgwyl canlyniad unrhyw apêl.
- 5.6 Mae copïau o'r Deddfau a'r Offerynnau Statudol sy'n tanategu gwaith Estyn gydag AYGau a'r prosesau apelio perthnasol ar gael oddi wrth Swyddfa Gwybodaeth y Sector Cyhoeddus yn www.opsi.gov.uk. Dyma'r rhai mwyaf perthnasol:
- Deddf Addysg 2005 a Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998
  - Rheoliadau Addysg (Tribiwnlys Apeliadau Arolygwyr Cofrestredig Ysgolion a Thribiwnlys Apeliadau Arolygwyr Cofrestredig Addysg Feithrin) (Gweithdrefn) 1999 (Offeryn Statudol 1999 Rhif 265)
  - Rheoliadau Addysg (Arolygu Ysgolion) (Cymru) 2006 (Offeryn Statudol 2006 Rhif 1714)
  - Rheoliadau Addysg (Arolygu Addysg Feithrin) (Cymru) 1999 (Offeryn Statudol 1999 Rhif 1441)
  - Deddf Tribiwnlysoedd ac Ymchwiliadau 1992

Atodiad 1: Map o'r broses monitro ansawdd

Atodiad 2: Tabl effaith hyfforddiant

	Effaith Hyfforddiant	SAAr/SAAd
Cam 1	<ul style="list-style-type: none"> • Cynllun gweithredu • Gall fod yn ofynnol i AYG fynychu hyfforddiant diweddarau a/neu arolygiadau ar ei draul ei hun 	<p>Yn bendant</p> <p>Posibl</p>
Cam 2	<ul style="list-style-type: none"> • Cynllun gweithredu • Bydd yn mynnu cysgodi neu hyfforddi ar arolygiad o fewn pellter rhesymol i gyfeiriad cartref yr AYG ac ar ei draul ei hun • Gall fod angen hyfforddiant/cymorth pellach o ran yr amodau sydd wedi'u gosod • Gall fod yn ofynnol mynychu digwyddiad hyfforddi ar ei draul ei hun 	<p>Yn bendant</p> <p>Yn bendant</p> <p>Posibl</p>
Cam 3	<ul style="list-style-type: none"> • Mae panel Estyn yn argymhell ffordd o weithredu 	

Atodiad 3: Arolygwyr Cymheiriaid ac Ymgynghorwyr Her

At ddiben yr arweiniad hwn, mae'r term Arolygydd Cymheiriaid yr un mor berthnasol i uwch arweinwyr yn eu rôl fel Arolygwyr Cymheiriaid ag ydyw i Ymgynghorwyr Her sy'n ymuno â thimau arolygu.

Tra bod llawer o'r arweiniad cyffredinol a amlinellwyd uchod hefyd yn ymwneud â gwaith Arolygwyr Cymheiriaid (AC), mae statws cyflogaeth Arolygwyr Cymheiriaid a'u perthynas gytundebol gydag Estyn yn wahanol iawn i rai Arolygwyr Cofrestredig, Arolygwyr Ychwanegol ac Arolygwyr Lleyg. Hefyd, mae'n annhebygol y bydd Arolygwyr Cymheiriaid yn cael eu defnyddio ar fwy na thri arolygiad mewn un flwyddyn.

Yn y Memorandwm Dealltwriaeth gydag Arolygwyr Cymheiriaid, mae'n datgan na fyddwn yn defnyddio Arolygwyr Cymheiriaid ymellach os na fyddant yn perfformio'n effeithiol, yn ôl barn yr arolygiaeth.

Yn unol ag arolygwyr eraill, gall gwybodaeth am berfformiad Arolygwyr Cymheiriaid ddod o unrhyw weithgarwch sicrhau ansawdd y bydd Estyn yn ymgymryd ag ef. Mae hyn yn cynnwys pob gwybodaeth am sicrhau ansawdd (SAAr a SAAd), holiaduron ôl-arolygiad (HOA), unrhyw adborth arall ac unrhyw gwynion a gadarnhawyd, er mai'r brif ffynhonnell wybodaeth am berfformiad AC fydd FfGA fel arfer.

Os bydd pryderon yn codi ynghylch ansawdd gwaith Arolygwyr Cymheiriaid trwy ddyrannu gradd C gyffredinol ar FfGA, yna bydd Estyn yn edrych ar bob achos yn unigol, ond mae'n debygol y bydd yn cynnig cymorth i'r AC, er enghraifft, trwy ei ddyrannu i dîm mwy lle bydd ei faich unigol yn llai a gall gael cymorth gan fwy o gydweithwyr ar y safle.

Fodd bynnag, lle mae Arolygydd Cymheiriaid yn parhau i berfformio ar lefel isel (er enghraifft, dwy radd C yn olynol) yna mae'n debygol na fydd Estyn yn ei ddefnyddio ar arolygiadau pellach.

Lle mae Arolygydd Cymheiriaid yn cael gradd D am ei waith yn ystod arolygiad, bydd Estyn yn ystyried ar unwaith peidio â'i ddefnyddio ar unrhyw arolygiadau pellach, a bydd yn ystyried tynnu ei enw oddi ar y rhestr o Arolygwyr Cymheiriaid.